

IN MEMORIAM

Др Ђорђије - Ђоко Пејовић

У Титограду је 28. децембра 1983, у 70. години живота, умро др Ђоко Пејовић.

Рођен је у Горњем Цеклину (Цетиње) 29. октобра 1914. године. Основну школу је завршио у родном селу, нижу гимназију у Подгорици (данашњем Титограду), а шесторазредну богословију на Цетињу. На Теолошком факултету у Београду дипломирао је у јулу 1940. године. Професорски испит (историја) положио је 1952. године, а титулу доктора историјских наука стекао је на Филозофском факултету у Београду 1961. године.

У народноослободилачком рату је учествовао од септембра 1943. године (раније је хапшен од стране окупатора). Од завршетка рата до 1952. године радио је као професор гимназије у Беранама (данашњем Иванграду) и директор гимназије у Даниловграду, а затим је био на дужности секретара и предсједника Земаљског одбора Синдиката просвјетних радника и начелника Министарства просвјете, односно Савјета за просвјету и културу НР Црне Горе. Почетком 1952. године постављен је за првог директора Архива СР Црне Горе и на тој дужности је остао до 1964. године, када је прешао у Историјски институт СР Црне Горе. У Институту је остао до краја 1980, када је пензионисан. Имао је звање научног савјетника и био је секретар I одјељења Института (Израчување историје Црне Горе до 1918. године). Ванредни је члан Црногорске академије наука и умјетности.

Ђока Пејовића је историја интересовала и раније, али му се прилика за систематски научноистраживачки рад пружила релативно касно — тек по доласку за директора Архива. Пејовићево научно истраживање било је разноврсно и веома широко. Њега је интересовала привредна културна и политичка историја Црне Горе XIX и XX вијека.

Своје научно стваралаштво Ђоко Пејовић је почео проучавањем привредне историје Црне Горе. Из те области је и његова докторска дисертација, *Исељавање Црногораца у XIX вијеку*, објављена 1962. године. Ова књига представља једно од Пејовићевих најзначајнијих дјела, тим више што се прије њега нико није у толикој мјери систематски бавио изучавањем овог крупног проблема из црногорске историје. Ово се дјело темељи на богатству архивске грађе и доноси мноштво чињеница. У овом значајном раду Пејовић је објаснио узроке исељавања. Он је проблем посматрао шире, обрађујући га у склопу не само привредне него и политичке и дипломатске историје Црне Горе. Ђоко Пејовић је проучавао и аграрну политику црногорске владе у крајевима ослобођеним ратом 1876—1878. и балканским ратом 1912/1913. године. Он је о тој проблематици написао седам значајних научних прилога, на око 250 страница, објављених у „Историјским записима“.

Друга крупна област коју је Ђоко Пејовић научно обрађивао јесте просвјета и култура Црне Горе у XIX и XX вијеку. О овим проблемима он је написао двије обимне књиге: *Развитак просвјете и културе у Црној Гори 1852—1916. године* и *Просвјетни и културни рад у Црној Гори 1918—1941. године*, као и 15 чланака. О појединим проблемима просвјете и културе у Црној Гори и раније је понешто писано, али је ова област тек објављивањем Пејовићевих књига комплетно обрађена. Књиге имају енциклопедијски карактер, јер је у њима (на основу архивске грађе, штампе и литературе) регистровано све што се збивало на пољу просвјете, културе, па и науке на простору Црне Горе у XIX и XX вијеку.

Трећа крупна област у којој се Пејовић такође успјешно огледао јесте политичка историја Црне Горе. Године 1973. објављена је његова књига *Политика Црне Горе у Затарју и Горњем Полимљу*, у којој је он, на основу богате и разноврсне архивске грађе, обрадио национално-политичке планове Црне Горе у поменутиим областима, које су се налазиле под турском влашћу. А његово најзначајније дјело *Црна Гора у доба Петра I и Петра II* (495 стр.) капитално је дјело црногорске и југословенске историографије.

Четврта област која је Пејовића интересовала јесте црногорска историографија. Из ње је он написао неколика прилога и тиме ударио научне темеље црногорске историографије. Он је обрадио часопис „Записе“ и „Историјске записе“, као и неколико појединачних које су се у Црној Гори бавили историјском науком (Марко Драговић, Живко Драговић, Душан Вуксан, Павле Ровински). Смрт га је предухитрила да не заврши монографију о Лазару Томановићу.

Црногорска академија наука и умјетности објавила му је књигу *Друштвено-филозофски погледи у Црној Гори од почетка XIX до средине XX вијека*.

Овај некролог не би био потпун ако не бисмо указали и на друге дјелатности Ђока Пејовића, такође од значаја за науку. Као први директор ударио је темеље Архиву Црне Горе на Цетињу и организовао у њему рад на сређивању и прикупљању архивске грађе. Организовао је рад на издавању два за науку врло значајна зборника докумената: *Папштровске исправе XVI—XVIII вијека и Црногорске исправе XVI—XIX вијека*. Бавио се редакторским и уређивачким пословима. Био је члан редакције неколико листова и часописа: „Архивиста“, „ЈИЧ-а“, „Просвјетног рада“, „Зборника за историју радничког покрета Црне Горе“, одговорни уредник „Историјских записа“ (1963—1966). Од 1966. до 1976. био је члан редакције „Историје Црне Горе“. Учествовао је на конгресима архивиста и историчара Југославије. У Црногорској академији наука и умјетности водио је неколико научних одбора.

Ђока Пејовић је био и активни друштвено-политички радник, па је биран у разна руководства друштвено-политичких организација. Био је члан Предсједништва Републичког одбора СУБНОР-а и предсједник његове Комисије за његовање револуционарних традиција. Био је и предсједник Друштва историчара СР Црне Горе. Велики допринос дао је и раду Матице иселјеника Црне Горе.

Отишао је неуморни радник на пољу науке и културе.

Ђока Пејовић је урадио заиста много. Посједовао је неисцрпну радну енергију, којом је просто задивљивао. О томе свједочи његових шест књига и 38 научних чланака и приказа, објављених у периоду 1954—1982. године. У разним листовима, часописима и другим публикацијама Пејовић је објавио преко 70 текстова — о питањима политичке и економске историје, културе, радничког покрета и НОР-а, архивистике и библиографије, као и више осврта на дјела заслужних стваралаца из разних грана науке. Скоро 40 година име Ђока Пејовића је тијесно везано за просвјетни, културни, а посебно за научни развитак Црне Горе. Зато му и припада дио заслуга за све што се у Црној Гори постигло у овим областима.

Радови Ђока Пејовића остају као трајни и крупни научни резултати. Они чине крупан домет о нашој историјској науци и представљају незаобилазан допринос за синтетичну обраду црногорске историје.

Ђока Пејовића су красиле и друге врлине, као примјерна скромност, чврст морал и принципијелност.

За свој научни и друштвено-политички рад добио је више одликовања: Орден заслуга за народ III реда (1955), Орден заслуга за народ са сребрном звијездом (1962), Орден братства и јединства са сребрним вијенцем (1966) и Орден рада са златним вијенцем (1973).

Тринаестојулску награду добио је 1963. године.

др Новица Ракочевић